

Stowarzyszenie
Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne

Raport z działalności w 2009 roku

Warszawa, marzec 2010

Wstęp

Stowarzyszenie **Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne** wspiera środowiska obywatelskie w krajach posowieckich we wprowadzaniu demokratycznych zmian, w szczególności poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych oraz niezależnych mediów.

Programy Stowarzyszenia adresowane są do starannie wyselekcjonowanych środowisk i grup lokalnych w krajach posowieckich. Dzięki szczegółowej wiedzy o sytuacji tych grup i o warunkach społeczno-politycznych w krajach działania, Stowarzyszenie **dostosowuje realizowane programy do potrzeb lokalnych partnerów i problemów danego regionu**. Buduje swoje **zespoły eksperckie wokół problemów mediów lokalnych, reformy samorządu terytorialnego i rozwoju organizacji pozarządowych**.

Stowarzyszenie jest niezależną organizacją pozarządową, prowadzi działalność typu non-profit od 2001 roku, a od 2004 roku jako organizacja pożytku publicznego.

Rok 2009 był kontynuacją działań Stowarzyszenia w poprzednich latach. Kontynuowano działania na rzecz społeczeństwa obywatelskiego w Białorusi, Ukrainie i Rosji. W tym roku rozpoczęto również projekt w Mołdawii.

Największym osiągnięciem, ale i także wyzwaniem było **prowadzenie programu grantodawczego dla polskich organizacji**, który stał się wizytówką organizacji i pozwolił wzmocnić jej pozycję wśród polskich organizacji działających zagranicą. W 2008 r. rozpoczęliśmy pierwszy etap realizacji **Programu Partnerstwa Transgranicznego**. Dotyczy on wsparcia projektów wielostronnych adresowanych na Białoruś, Ukrainę i Kaliningrad, realizowanych przez polskie organizacje w partnerstwie z zachodnimi partnerami. W 2009 roku zostały przeprowadzone dwie tury grantowe, a trzecia została ogłoszona.

Poważne znaczenie międzynarodowe mają **Spotkania Białoruskich Implementatorów Międzynarodowych (BIIM)**. W tym roku odbył się jedno spotkanie w Pradze. Przyciągają około 50 uczestników – organizacje pozarządowe i donorskie z całej Europy i USA, zajmujące się projektami na Białorusi. Unia Europejska zaproponowała Białorusi warunki pewne warunki nawiązania kontaktów ekonomicznych i dyplomatycznych, wśród których jest zwiększenie swobód obywatelskich: wypuszczenie więźniów politycznych, dostęp do swobodnej informacji oraz realizacja prawa do zrzeszania się i zgromadzeń obywateli. Sytuacja ta skłoniła nas do prowadzenia **monitoringu** realizacji tych warunków w praktyce.. Jest on wymiernym efektem pracy BIIM.

Kontynuowaliśmy projekt wodny w Kirgistanie. Jest to typowy projekt rozwojowy bez jawnych elementów demokratyzacyjnych. Projekt **renowacji systemu wodociągowego** dla miejscowości Koczkor-Ata na południu Kirgistanu połączony z **działaniami edukacyjnymi** dla jej mieszkańców był kontynuacją działań z 2008 roku. Projekt został wysoko oceniony w MSZ a jego kontynuacja została podtrzymana na następny rok.

Kontynuowane były prace nad wzmocnieniem i integracją grupy trenerskiej dla mediów. Wymaga ona jednak dodatkowych działań. Niektóre projekty zostały zawieszono, jak projekt wsparcia książkowych wydawnictw białoruskojęzycznych. Został zawieszony projekt samorządowy w Ukrainie i nie doszedł do skutku projekt samorządowy w Mołdawii. Obydwa projekty nie były podtrzymane przez MSZ.

Kontynuujemy działania w ramach Grupy Zagranica. Stowarzyszenie wiele uwagi poświęciło planowaniu strategicznemu dla Grupy. Stara się wspierać powołane Biuro Grupy Zagranica w jego działaniach.

Nie udało się częściowo wprowadzić w życie nowej struktury organizacji wypracowanej w 2007 roku. Zostały powołane grupy robocze koordynatorów. Funkcjonuje grupa medialna, białoruska, oraz centralnoazjatycka. Nastąpiła duża współpraca koordynatorów ukraińskich oraz koordynatora programu rosyjskiego. Jednakże nie udało się w pełni przejść na grupy tematyczne ze względu na brak wsparcia tematyki samorządowej ze strony donorów. Stąd grupy mają trochę charakter mieszany merytoryczno-geograficzny. Nie udało się również wypracować stabilnego utrzymania „back seat office”, jak również dyrektora organizacji. Niedostatki strony administracyjnej były największą bolączką organizacji w tym roku. Zarząd miał regularne spotkania i realnie zaczął wpływać na działania koordynatorów. Poszczególni członkowie Zarządu podzielili między sobą nadzór nad różnymi grupami koordynatorów.

W połowie roku organizacja przeżyła przeprowadzkę do nowego biura, która spowodowała pewne zakłócenia w jej funkcjonowaniu.

Programy realizowane w 2009 roku

Stowarzyszenie prowadziło następujące programy:

- I. Program medialny**
kontynuacja wsparcia niezależnej prasy lokalnej w Białorusi, Ukrainie oraz Azji Centralnej;
- II. Program wsparcia społeczeństwa obywatelskiego**
aktywizacja grup społecznych, poszerzona o problematykę rozwoju lokalnego i regionalnego w Białorusi, Mołdawii, Rosji i Ukrainie oraz wsparcia nauczycieli w Białorusi;
- III. Pomoc Rozwojowa**
projekt wodny realizowany w Kirgistanie;
- IV. Program Partnerstwa Transgranicznego**
program grantodawczy dla polskich organizacji pozarządowych w partnerstwach z podmiotami z krajów Basenu Morza Bałtyckiego, EOG/EFTA oraz Białorusią, Ukrainą i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej;
- V. Spotkania Międzynarodowych Implementatorów na Białorusi (BIIM)**
koordynacja działań organizacji zagranicznych na rzecz Białorusi;
- VI. Projekt wsparcia instytucjonalnego**

I. Program medialny

Wolność słowa i idea niezależności prasy oraz etyka dziennikarska są wartościami, którymi kierujemy się przy doborze partnerów medialnych i kształtowaniu programów.

U podstaw realizacji programu medialnego Stowarzyszenia leży przekonanie o roli prasy lokalnej jako jednego z istotnych narzędzi budowania społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym. Gazeta to zarówno płaszczyzna integracji lokalnych inicjatyw, jak również instrument wpływu na władze lokalne. Stąd w projektach prasowych Stowarzyszenie zwraca uwagę na lokalną treść gazety.

Niezależność gazety opiera się przede wszystkim na jej ekonomicznej samowystarczalności. Ważne jest dążenie wydawców do realizacji interesów ekonomicznych gazety, bez

uzależniania się od władzy, partii politycznej czy sfery biznesu. Gazeta niezależna musi opierać swoje funkcjonowanie o dochody własne, pochodzące ze sprzedaży i reklamy.

W oparciu o powyższe założenia, w 2009 roku Stowarzyszenie prowadziło działania na rzecz wsparcia i rozwoju prasy niezależnej w Białorusi, Ukrainie oraz krajach Azji Centralnej.

1. Integracja programów medialnych i tworzenie zespołu trenerskiego

Stowarzyszenie podjęło działania w kierunku **zintegrowania programów nauczania i działań na rzecz wsparcia niezależnej prasy lokalnej**. Trenerzy polscy i ukraińscy prowadzili wspólnie treningi na Ukrainie i w Azji Centralnej. Trenerzy ukraińscy są związani z partnerem ukraińskim Instytutem Rozwoju Parsy Regionalnej w Ukrainie.

2. Wsparcie gazet niezależnych w regionach Białorusi

Projekt miał na celu zwiększenie dostępu obywateli Białorusi do niezależnej informacji poprzez wsparcie rozwoju prasy niezależnej w regionach oraz regionalnych portali internetowych.

W projekcie przeprowadzono dwa **szkolenia dla mediów**:

- **szkolenie dla dziennikarzy z dziennikarstwa społecznego** (ze uwzględnieniem specyfiki dziennikarstwa internetowego)
- **szkolenia dla redaktorów portali regionalnych**.
- W Szkoleniu wzięli udział redaktorzy portali z sieci WWW.belarda.org.
- **stworzenie nowego sajtu WWW.belarda.info**, promującego wiedzę o rozwoju regionalnym. Na stronie umieszczono pierwsze artykuły specjalistyczne z dziedziny rozwoju regionalnego. Jest on jedynym tego rodzaju zasobem informacyjnym w Białorusi
- **wsparcie grantowe dla 16 portali regionalnych grantami w wysokości 1000 do 1400 euro**. Granty te pozwoliły już działającym stronom internetowym zainstalować nowy software i opracować nowy schemat informacji, bardziej czytelny i zrozumiały dla czytelnika.
- **wparcie grantowe dla gazet lokalnych**. Granty otrzymało 6 gazet lokalnych.

3. Wsparcie niezależnej prasy lokalnej w Ukrainie

Program był realizowany poprzez dwa projekty: „Wsparcie lokalnej prasy” oraz „Prasa lokalna instrumentem demokratyzacji Ukrainy w kontekście standardów UE”.

Projekty skierowane były do niezależnych gazet lokalnych południowo-wschodniej Ukrainy. Rynek prasowy w tym regionie jest słabiej rozwinięty niż w pozostałych częściach kraju. W wielu miastach niezależnej prasy nie ma.

Uczestnikami projektów byli: redaktorzy, dziennikarze oraz pracownicy działów reklamy z obwodów: dnepropietrowskiego, donieckiego, zaporoskiego, kirowogradzkiego, ługańskiego, mikołajewskiego, odeskiego, poławskiego, charkowskiego, chersońskiego oraz Krymu). Selekcja do udziału w projektach odbywała się poprzez ogłoszenie o naborze dlatego też wiele nowych gazet miało możliwość dostać się na kursy prowadzone przez nas.

W projekcie przeprowadzono:

- **Cykl seminariów dla dziennikarzy i redaktorów z komponentem wiedzy o działalności organów władzy lokalnej**
Tematyka seminariów pozwoliła uczestnikom poznać zakres działania władz lokalnych,

w celu monitorowania działań władz, a także z warsztatu dziennikarza i redaktora.

- **Konkurs na najlepsze artykuły o działaniach władz lokalnych**
Konkurs przeprowadzono w dwóch kategoriach: najlepszy artykuł i na najlepszy cykl.
- **Staże dziennikarzy i redaktorów ukraińskich w Polsce**
W dniach 19-29 listopada 2009 został zorganizowany staż 13 ukraińskich dziennikarzy i redaktorów w Polsce. Celem staży było danie ich uczestnikom możliwości bezpośredniego zapoznania się z działaniami orzecznictwami polskiej prasy
Uczestnicy stażu odwiedzili również organizacje pozarządowe zaangażowane w kampanie antykorupcyjne w Polsce.
- **Seminaria dotyczące roli gazety w procesie wyborczym**
Celem seminariów było zwiększenie przejrzystości procesu wyborczego i świadomego uczestnictwa obywateli w życiu politycznym i społecznym Ukrainy. Podczas seminariów dziennikarze zapoznali się ze szczegółami ustawodawstwa wyborczego oraz z zasadami oceny programów wyborczych kandydatów.
- **Seminaria z zakresu reklamy**
Zorganizowane zostały seminaria z reklamy dla prasy lokalnej. Razem stanowiły szkołę reklamy (poziom podstawowy).
- **Seminaria z nowych mediów**
Przeprowadzono dwa cykle seminariów z zakresu nowych mediów – dla dziennikarzy i redaktorów. Ich celem było przybliżenie gazetom idei pracy w konwergentnych mediach i zapoznanie ich z zasadami pracy multimedialnego newsroomu. Seminaria powinny pomóc redakcjom większych gazet regionalnych wykorzystywać różne techniki dystrybucji informacji i dotarcia do czytelnika.
- **Konkurs grantowy**
Konkurs przeprowadzono wśród gazet południa i wschodu Ukrainy. Jego celem było poszerzenie dostępu do niezależnej informacji wśród czytelników tej części kraju poprzez wsparcie niezależnej prasy prywatnej. **16 gazet dostało granty a 3 gazety otrzymały sprzęt komputerowy.**

Dzięki działaniom Stowarzyszenia udało się wzmocnić pozycję 25 niezależnych gazet na rynku lokalnym. Partnerem w obydwu projektach był *Instytut Rozwoju Prasy Regionalnej* w Kijowie.

4. Wsparcie niezależnej prasy lokalnej w Azji Centralnej

Prasa środkowoazjatycka, szczególnie prywatne gazety lokalne, jest słaba i wymaga profesjonalnego wsparcia. Największymi problemami z jakimi boryka się lokalna prasa to brak stabilności finansowej oraz brak wykwalifikowanej kadry dziennikarskiej. W większości redakcji nie funkcjonują działy reklamowe.

Uczestnikami projektu byli pracownicy gazet lokalnych z obwodów w Kirgistanie i Tadżykistanie: Issykkulskiego, Naryńskiego, Talaskiego, Oszkiego, Batkeńskiego oraz Dżalalabadzkiego oraz obwodu Sogdyjskiego (Tadżykistan).

W ramach obu projektu przeprowadzono następujące działania:

➤ **szkolenia:**

- wydanie eksperymentalnej gazety lokalnej”. Podczas 5-dniowego seminarium 16-tu uczestników stworzyło prototypową gazetę „Karakolskie wiadomości”, dotyczącą jedynie lokalnych problemów,

- seminarium dla wydawców i agentów reklamowych pt. „Blżej klienta i czytelnika – promocja i reklama w gazecie lokalnej”. Seminarium dotyczyło sposobu poszukiwania

reklamodawcy, tworzenia dodatków tematycznych do gazety oraz promocji gazety

- seminarium dla redaktorów „Co zrobić, aby dziennikarze lubili wymagającego redaktora? Rola redaktora w redakcji lokalnej gazety”.

- seminarium pt. „Kolportaż gazety lokalnej”. Seminarium było poświęcone organizacji własnej sieci dystrybucji oraz przepisów dotyczących sprzedaży w Kirgistanie.

- **konkurs grantowy** - w ramach konkursu zostało przyznane łącznie 16 000\$ siedmiu lokalnym gazetom (4 z Kirgistanu oraz 3 z Tadżykistanu). Gazety, które je otrzymały uzyskały także konsultacje polskich ekspertów.
- **konsultacje** - Konsultacje dotyczyły poprawy szaty graficznej gazet, ulepszenia makiety gazety oraz winiety. Została wydana broszura- poradnik dla lokalnych gazet dotycząca podstaw projektowania i makietowania gazety na podstawie doświadczeń zebranych w czasie konsultacji;
- **spotkanie partnerskie** - tygodniowe spotkanie partnerskie zostało przeprowadzone w Warszawie, w którym wzięli udział partnerzy lokalni z Kirgistanu (Talaskie Centrum SMI (Talas), Dom żurnalista (Karakol), fundacja Naryn.kg (Naryn). W spotkaniu nie uczestniczył jedynie partner z południa Kirgistanu (Fundacja Tamga). Podczas spotkania przygotowano plany działań Stowarzyszenia w następnych latach. Uczestnicy spotkali się ponadto ze Stowarzyszeniem Gazet Lokalnych i Izbą Wydawców Prasy, w radio „Kampus” i Stowarzyszeniu Dziennikarzy Obywatelskich.
- **Został wydany ilustrowany poradnik pt. „Jak tworzyć współczesną gazetę. Podręcznik dla wydawców i redaktorów”.** Tematyka podręcznika dotyczy informacji o gatunkach dziennikarskich, sposobów redagowania tekstów, elementów graficznych w gazecie, projektowania makiety gazety. Podręcznik był rozprowadzany na terenie Kirgistanu na płytach CD.

Dzięki realizacji projektu poprawiła się jakość merytoryczna materiałów publikowanych w lokalnych gazetach. Zwiększyła się liczba autorskich tekstów (materiały pochodzące z internetu stanowią obecnie do 30% zawartości gazety, kiedy jeszcze niedawno było to nierzadko i 70-80%). Część gazet rozpoczęła konkretne działania na rzecz stabilności finansowej – zatrudniono menadżerów oraz agentów reklamowych. Część gazet zwiększyła swój nakład oraz rozszerzyła obszar sprzedaży gazety.

II. Program wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Program kształcenia lokalnych elit poprzez aktywność lokalną Stowarzyszenie prowadzi od początku swojej działalności na terenie Białorusi i Ukrainy i Federacji Rosyjskiej. W tym roku rozpoczęło działania społeczne w Mołdawii.

Działania Stowarzyszenia skupiają uwagę społeczną na problemach społeczności lokalnej i wspierają zaangażowanie obywateli w działania organizacji pozarządowych i przekonanie ich do samoorganizacji w celu przełamania atomizacji społeczeństwa.

W ciągu lat 2007-08 nastąpiło usamodzielnienie sieci organizacji białoruskich i ukraińskich, które tworzyliśmy przez kilka lat. Sieć białoruska sformalizowała się w organizację rozwoju regionalnego **BiełARDA**, która w 2009 roku stała się partnerem w naszym projekcie. Zaś **Sieć Inicjatywy Społeczne Ukrainy** stała się jednym z aplikantów do konkursu grantowego w ramach Programu Partnerstwa Transgranicznego.

1. Wsparcie rozwoju organizacyjnego Białoruskiej Asocjacji Agencji Rozwoju Regionalnego (BiełARDA)

Ze względu na represyjny charakter reżimu w Białorusi wiele organizacji pozarządowych jest zainteresowanych działalnością polityczną zamiast zająć się problemami społeczeństwa. Dlatego też praca na poziomie lokalnym wymaga szczególnej uwagi i jest ważnym sposobem na demokratyzację kraju.

Wybory parlamentarne we wrześniu 2008 roku stworzyły nową okazję do promowania idei zmian i działalności liderów społecznych zaś w listopadzie zaczęła się mała liberalizacja systemu. Nastąpiło zmniejszenie ilości represji wobec organizacji pozarządowych i ich działaczy. Powstał projekt rozwoju działań społecznych, mających na celu kształcenie lokalnych działaczy oraz administracji w problematyce rozwoju regionalnego.

Projekt działań 2009 roku był skierowany przede wszystkim na wzmocnienie struktur Białoruskiej Asocjacji Agencji Rozwoju Regionalnego. Projekt miał trzy zadania: wypracowanie strategicznego planu rozwoju organizacji, przygotowanie oceny zdolności organizacyjnej i wsparcie sieci lokalnych portali informacyjnych BelARDY

W ramach projektu zostały przeprowadzone następujące działania:

Dwa **pięciodniowe spotkania z planowania strategicznego**. W ich wyniku został wypracowany **dokument Strategii Rozwoju BelARDA na lata 2010-2013**. Strategia była prezentowana i dopracowana na ogólnym spotkaniu członków organizacji a następnie prezentacja i omówienie jej odbyła się w każdym z regionalnych biur organizacji.

Przeprowadzona została ocena zdolności organizacyjnych BelARDY na specjalnym spotkaniu ewaluacyjnym oraz wyjazdach studyjnych do Mińska oraz biur członków organizacji w regionach. W wyniku powstał **Raport**, będący poważną podstawą do dalszych planów pracy organizacji.

Został stworzony główny сайт **BelARDy** WWW.belarda.info, prezentujący problematykę rozwojową. W rezultacie BelARDA otrzymała bardzo poważne instrumenty do dalszego rozwoju organizacji.

2. Promocja wartości europejskich poprzez upowszechnienie najnowszych metod edukacji obywatelskiej w Białorusi

Jest to nowy projekt Stowarzyszenia. Okres liberalizacji w kraju powinien ułatwić dotarcie do społeczeństwa z informacją o edukacji obywatelskiej i europejskiej. Jest odpowiedzią na problemy nauczycieli zaangażowanych w budowę społeczeństwa obywatelskiego w postaci braku materiałów dotyczących wychowania obywatelskiego, dostosowanych do białoruskich realiów nauczania oraz dostępu do najnowszych metod edukacyjnych zwiększających skuteczność nauczania. Miał na celu sformułowanie poczucia więzi zawodowych w środowisku nauczycielskim i zwiększenie poczucia solidarności nauczycielskiej oraz stworzenie podstaw edukacji obywatelskiej w Białorusi poprzez szkolenia i zaopatrzenie w nowe metodyki i materiały edukacyjne a wreszcie wyszkolenie grupy metodyków, którzy dostaną umiejętności w nowych technikach nauczania obywatelskiego.

Wzięli w nim udział zarówno nauczyciele uczący w szkołach jak i współpracujący z niezależnymi organizacjami oświatowymi, często zwolnieni z pracy z przyczyn światopoglądowych. Bezpośrednie wsparcie w ramach projektu otrzymali nauczyciele skupieni wokół Edukacyjnego Centrum dla Nauczycieli w Mińsku, konsolidującego pedagogów, metodyków i aktywistów, działających na rzecz nauczania obywatelskiego i prowadzącego stronę internetową www.nastaunik.info.

W trakcie trwania projektu zrealizowano **dwie cykle warsztatów dla pedagogów na Białorusi**. Każdy cykl składał się z trzech tematów:

1) **Spółczesność obywatelskie i uczenie współpracy** – który zapoznawał uczestników z najnowszymi metodami nauczania obywatelskiego.

2) Myśl, dyskusja, działanie – myślenie krytyczne i rozwiązywanie problemów, które pokazywała metody stymulowania rozwoju krytycznego myślenia uczniów i twórczego rozwiązywania problemów oraz technikami krytycznej analizy informacji,

3) Metoda oceniania kształtującego o idei oceniania kształtującego zwanego też ocenianiem ułatwiającym się uczyć i jej podstawowych elementach, czyli planowaniu celów lekcji i kryteriów sukcesu oraz roli informacji zwrotnej w procesie uczenia się.

W trakcie projektu zrealizowano 6 warsztatów dla nauczycieli, w każdym 18 uczestników wzięło udział. Opracowano 5 scenariuszy zajęć na każdym z warsztatów. ,

Wybranych 30 uczestników seminariów wzięło udział w **wizycie studyjnej w Warszawie** podczas, której zapoznali się z najlepszymi polskimi przykładami działań na rzecz rozwoju systemu edukacji. Zapoznali się z uczestnikami z polskim systemem edukacji, programami nauczania w szczególności o społeczeństwie obywatelskim. Bardzo ważną częścią wizyty były spotkania w szkołach i uczestnictwo w lekcjach otwartych oraz spotkania z polskimi nauczycielami i uczniami.

W trakcie projektu został założony **dodatek dla nauczycieli do gazety ogólnokrajowej** Dodatek nauczycielski ukazywał się w każdym numerze od września do końca roku. Zdobył on sobie zainteresowanie nauczycieli o czym świadczy korespondencja z regionów. Gazeta też zajęła się publikacją materiałów informacyjnych o Unii Europejskiej.

Opublikowano ponadto 2 materiały dotyczące najnowszych metod edukacji obywatelskiej, 3 nowe komplety materiałów metodycznych dla partnera białoruskiego wzbogaciły zasoby partnera,

Ważnym momentem była wymiana doświadczeń i dyskusja nauczycieli z różnych regionów, którzy rzadko mają możliwość spotykania się. Wszyscy z uczestników stosują elementy nowo poznanych metod. Dodatek nauczycielski pozwolił na stałą wymianę myśli między nauczycielami i dyskusję nad stanem szkolnictwa w Białorusi.

3. Wsparcie młodzieżowych organizacji pozarządowych w Rosji

Projekt jest kontynuacją działań organizacji w poprzednich latach. Większość rosyjskich NGOs działa przede wszystkim w stolicach obwodów, w szczególności w Moskwie. Ich działalność ogranicza przyjęta w styczniu 2006r. przez Dumę Państwową ustawa o organizacjach pozarządowych oraz powołanie przez prezydenta Rosji Izby Społecznej - quasi obywatelskiej struktury, której wybór został przez większość rosyjskich NGOs zbojkotowany, a która ma kontrolować działania organizacji pozarządowych.

Jednym z najważniejszych problemów w Rosji jest aktywizacja młodych ludzi a w szczególności i zachęcenie ich do działalności w organizacjach pozarządowych. Coraz mniej młodych osób jest zainteresowanych działalnością społeczną. Dodatkowym ograniczeniem jest stworzony przez władze "równoległy" oficjalny ruch młodzieżowy, reprezentowany przez organizacje takie jak "Młoda Gwardia" czy "Nasi", które, z poparciem finansowym państwa przejmują aktywnych ludzi.

Celem projektu była aktywizacja regionalnych organizacji pozarządowych i środowisk młodzieżowych w 7 regionach Rosji, uczenia współpracy międzysektorowej i promocja współpracy trans granicznej. W ramach projektu odbyły się **dwa cykle seminariów**. Prowadzone w Orle i Tambowie. Dobór uczestników seminariów prowadzili nasi regionalni partnerzy a następnie na seminaria drugiego poziomu prowadzili trenerzy. W seminariach wzięło udział 50 uczestników. Seminaria dotyczyły rozwiązywania konfliktów i prowadzenia negocjacji. Drugi poziom seminariów dotyczył liderstwa, procesu podejmowania decyzji, oraz współpracy międzysektorowej z władzą i biznesem w realizacji projektów.

Odbyły się też dwie **wizyty studyjną w polskich organizacjach pozarządowych**. W pierwszej grupie znalazło się dziesięciu laureatów konkursu innowacyjnych pomysłów prowadzonego przez IREX Rosja z 6 regionów Rosji. Na staż przeprowadzony w Polsce i Ukrainie pojechali 10 uczestników seminariów prowadzonych przez SWCD z 4 rosyjskich regionów.

Stażyci byli w Warszawie i Krakowie. Odbyły się spotkania z organizacjami pozarządowymi, działającymi lokalnie i mającymi ciekawe doświadczenie w sferze oświaty i socjalnej, które mogłyby być dostosowane do rosyjskich warunków. Druga grupa stażystów była zarówno w Polsce jak i w Ukrainie. Stażyci odwiedzili organizacje pozarządowe w Winnicy i Lwowie. Mieli możliwość obserwować sposoby funkcjonowania organizacji w Ukrainie oraz ich możliwości współpracy z władzą. Jednocześnie możliwość znalezienia wspólnych partnerów. Ta wizyta była szczególnie interesująca dla działaczy rosyjskich.

Odbyły się 3 **spotkania partnerów rosyjskich z koordynatorem**, trenerami projektu oraz z potencjalnymi partnerami w Ukrainie. Przeprowadzono planowanie strategiczne, które pozwoliło stworzyć pewną wizję działań i możliwych do osiągnięcia efektów w następujących projektach. Nawiązanie współpracy

4. Wsparcie trzeciego sektora w południowej Ukrainie

Polityczna i ekonomiczna sytuacja na Ukrainie pozostaje niepewna i niestabilna. Na tym tle coraz wyraźniej rysują się poważne zagrożenia dla stabilności Ukrainy, takie jak spory etniczne na Krymie czy zakorzenione regionalne podziały między Wschodnią a Zachodnią Ukrainą.

O ile na Zachodzie Ukrainy tradycyjnie bardzo silny jest trzeci sektor, o tyle na południu kraju społeczeństwo obywatelskie jest znacznie mniej rozwinięte. Wielu organizacjom na południu Ukrainy i na Krymie brakuje wiedzy i umiejętności zarządzania projektami i pracy ze społecznością lokalną. Organizacje spotykają się z problemami przy próbach podjęcia współpracy z lokalną władzą i prowadzenia działań rzeczniczych.

Południowej Ukrainie wciąż zagrażają etniczne i językowe podziały związane z różnorodnością społeczeństwa. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego może pomóc obywatelom w pokonaniu tych różnic.

Niniejszy projekt na rzecz wzmocnienia NGO w pięciu regionach południowej Ukrainy ma być odpowiedzią na te wyzwania. Jego celem jest wzmocnienie zdolności instytucjonalnej lokalnych NGO na południu Ukrainy.

Uczestnikami projektu są przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych oraz grup inicjatywnych z 5 regionów Ukrainy: obwodu winnickiego, odeskiego, mikołajowskiego, chersońskiego i Krymu.

Przeprowadzony został **cykl seminariów** dla przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych w celu rozwinięcia ich wiedzy i umiejętności potrzebnych w działalności społecznej. **Seminaria stopnia podstawowego** dotyczyły Liderstwa i pracy w zespole i odbyły się po 1 seminarium dla każdego regionu w Chersoniu, Mikołajewie, Odessie Teodozji i Chmilnyku. Dwa **zaawansowane seminaria nt. przygotowywania i pisania projektów** odbyły się w Odessie szkolenie dla organizacji z obwodu winnickiego i odeskiego oraz Krymu i w Mikołajewie dla organizacji z obwodu mikołajowskiego oraz chersońskiego. Wreszcie **Seminarium nt. „Advocacy, negocjacje, konflikty”** w Odessa dla wybranych uczestników ze wszystkich regionów objętych projektem. W lutym 2010r. odbędzie się ostatnie szkolenie na temat **„Współpraca z władzą, wolontariuszami oraz podejmowanie decyzji”**. Ogólnie w seminariach wzięło udział 112 osób.

Przeprowadzony został również **konkurs minigrantów** dla uczestników seminariów. Dofinansowane zostało 10 mini projektów na łączną kwotę 7788 USD.

Projekt jest realizowany we współpracy z dwoma partnerami z Ukrainy: **Funduszem Rozwoju Miasta Mikołajowa** oraz **Chmiłnycką rajonną organizacją „Pravo” (Chmiłnyk, obwód winnicki)**.

W wyniku projektu udało się rozwinąć wiedzę i umiejętności przedstawicieli organizacji pozarządowych i inicjatyw lokalnych z mniejszych miast – dzięki udziałowi uczestników spoza centrów obwodowych, zarówno w seminariach jak i w konkursie mini grantów. W ramach seminariów uczestnicy mieli okazję się poznać, nawiązać kontakty i współpracę.

5. Wzrost profesjonalizmu Mołdawskiego trzeciego sektoru.

Działania społeczne w Mołdawii prowadzone są przez Stowarzyszenie po raz pierwszy w tym roku. Rozpoczął się w końcu 2009 roku. Dlatego też do tej pory zostały zrealizowane tylko początkowe działania. Obejmuje terytorium północnej części Mołdawii. Takie miasta jak Bielce, Ediniec, Karalash, Drokija.

Założeniem projektu jest nawiązanie kontaktów przez Mołdawski trzeci sektor z polskimi i ukraińskimi organizacjami pozarządowymi. Koordynator programu przeprowadził w listopadzie **wizytę studyjną**, która umożliwiła mu spotkania z organizacjami pozarządowymi z małych miejscowości. Rozpoczęto również przygotowanie bazy danych aktywnych organizacji pozarządowych Mołdawii dla polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych. Planowane są 3 seminaria lokalne i staż w Polsce dla grupy wybranych uczestników seminariów.

Partnerem jest Organizacja Społeczna „Mosztenitorij” Bielce.

III. Pomoc Rozwojowa – projekt wodny w Kirgistanie

Program jest realizowany od 2008 roku. Był kontynuowany w tym roku przez pt. **Poprawa warunków życia mieszkańców miasta Koczkor-Ata oraz wsi Kyzylżyldyz i Kyla poprzez zapewnienie im sprawnie działającego systemu oczyszczania ścieków i podniesienie świadomości na temat higieny.**

Projekt przyczynił się do poprawienia warunków bytowych mieszkańców doliny Fergańskiej poprzez zapewnienie im narzędzi do gospodarowania zasobami wodnymi oraz zabezpieczenie przed potencjalnymi chorobami wynikającymi ze złego gospodarowania ściekami komunalnymi. Istotnym celem jest ochrona środowiska naturalnego terenów uprawnych doliny Fergańskiej.

Przed rozpoczęciem projektu oczyszczalnia ścieków była na skraju wyczerpania. Zbudowana została w roku 1968 nie była od tego czasu remontowana. Jej niewydolność związana była zarówno z wyczerpaniem eksploatacyjnym, jak też ze zwiększonymi potrzebami miasta oraz zmianą charakteru ścieków komunalnych. Niewystarczająco oczyszczone ścieki były wyrzucane na tereny uprawne, zaś lekko chlorowana woda zrzucana za granicę, na terytorium Uzbekistanu. Sytuacja ta stwarzała zagrożenie dla ludności wiejskiej zamieszkującej okoliczne tereny. Upřednie działania w tym rejonie udowodniły, iż przyczyny techniczne nie są jedynymi czynnikami wpływającymi na poziom higieny i wysoki stopień zachorowalności. Ogromnym problemem jest brak wiedzy na temat przyczyn rozprzestrzeniania się chorób.

Przeprowadzony został **remont oczyszczalni ścieków**, jej budynków, rur, odstożników oraz pól iłowych obejmujący wymianę dziurawych śluz oraz wymianę warstw filtracyjnych. Zakupione zostały **trzy nowe pompy ściekowe**.

Aby zaangażować mieszkańców miasta w prowadzone działania wodnie zorganizowany **festiwal miejski „My za czyste miasto”**. W ramach festiwalu odbyły się eliminacje szkolne w 4 szkołach publicznych Koczkor-aty a następnie finał, w trakcie którego szkoły prezentowały swoje programy artystyczne poświęcone higienie i czystej wodzie.

Partnerami w projekcie jest **Stowarzyszenie Użytkowników Wody Pitnej „Taza suu”** oraz **Przedsiębiorstwo wodno kanalizacyjne** – bezpośredni odbiorca działań remontowych oraz **Organizacja społeczna „Komokciu”**- organizująca festiwal.

W wyniku projektu nastąpiła poprawa wydolności systemu dostarczania ścieków do oczyszczalni oraz ich filtracji osiągnięta poprzez zakup i montaż nowych pomp fekalnych połączony z remontem niesprawnych elementów oczyszczalni ścieków. Efektem społecznym jest podwyższenie poziomu wiedzy dzieci i młodzieży szkolnej na temat higieny i zagrożeń sanitarnych, osiągnięty poprzez realizację festiwalu. 16 000 mieszkańców Koczkor-aty zaopatrzonych zostało w sprawny system kanalizacyjny.

IV. Program Partnerstwa Transgranicznego

Nawiązanie kontaktów ponadkrajowych umożliwiających przepływ i wymianę doświadczeń, dobrych praktyk oraz wiedzy przyczyniają się jednocześnie do zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej we wszystkich regionach EOG oraz rozszerzają zakres współpracy również o kraje Bliskiego Sąsiedztwa UE na wschodzie. Partnerstwo transgraniczne jest działem stymulującym na rozwój słabiej rozwiniętych regionów.

Płożenie geograficzne Polski oraz historia przemian sprawia, że kraj nasz jest naturalnym rzecznikiem i promotorem wschodnich sąsiadów na arenie krajów EOG/EFTA. Aktywizacja społeczności lokalnych na poziomie regionalnym lub lokalnym podejmowana przez podmioty z krajów graniczących z Polską od zachodu na rzecz społeczeństw z krajów graniczących z nią od wschodu, wyrównują szanse regionów słabszych szybciej niż jakiegokolwiek działania podejmowane przez te państwa na poziomie rządowym.

Polskie podmioty powinny odgrywać w tym procesie istotną rolę, jako swoisty tłumacz zjawisk społecznych między Europą wschodnią i zachodnią. Dlatego też Stowarzyszenie, we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, przygotowało program grantodawczy propagujący ideę współpracy transgranicznej, finansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Długofalowym celem Programu jest poprawa komunikacji społecznej oraz wzmocnienie współpracy transgranicznej mieszkańców, władz lokalnych oraz organizacji pozarządowych z Polski oraz z państw EOG/EFTA (Norwegia, Islandia, Lichtenstein), państw Basenu Morza Bałtyckiego (Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Szwecja, Niemcy), jak również ze wschodnimi sąsiadami Polski/Unii Europejskiej (Ukraina, Białoruś, Obwód Kaliningradzki – Federacja Rosyjska). Szczególnie istotne dla programu jest wsparcie projektów wielostronnych, realizowanych w partnerstwie m.in. z organizacjami z krajów Bliskiego Sąsiedztwa graniczącymi z Polską/Unią Europejską od wschodu – z Ukrainy, Białorusi lub Obwodu Kaliningradzkiego (Federacji Rosyjskiej).

Program zakłada wsparcie wyłącznie działań o charakterze nie inwestycyjnym, które przyczynią się do wzrostu jakości partnerstw transgranicznych zawiązywanych przez podmioty działające w Polsce i innych krajach objętych Programem na poziomie lokalnym i regionalnym. Poprzez jakość partnerstw rozumie się ich trwałość, rzetelność i funkcjonowanie na zasadzie równości stron.

Główne działania w programie odbyły się w tym roku. Zostały przeprowadzone dwa nabory wniosków, na które łącznie wpłynęło 61 wniosków (w tym 23 na dofinansowanie projektów dwustronnych i 38 na dofinansowanie projektów wielostronnych). Zostało sfinansowanych 22 projektów na łączną kwotę 448.671 EUR z okresem implementacji od 4 do 9 miesięcy.

Projekty dwustronne realizowane były w partnerstwie z organizacjami/instytucjami z Niemiec (13 projektów), Norwegii (3), Litwy (3), Łotwy (1), Danii (2), Szwecji (1), Finlandii (1), Ukrainą (9), Białorusią (3), Obwodem Kaliningradzkim (2).

Ogłoszony został również trzeci nabór wniosków, który zostanie rozstrzygnięty w 2010 roku. Program posiada własną stronę internetową www.partnerstwo-transgraniczne.org.pl, powiązaną ze stroną domową Stowarzyszenia.

Prowadzone były spotkania informacyjne dla wnioskodawców na temat aplikowania trzy w Warszawie, jedno w Chełmie, Wrocławiu i Lublinie. Jednocześnie zorganizowane zostały wyjazdy monitorujące przebieg realizacji projektów. Odbyły się one zarówno w Polsce jak i Ukrainie w czasie realizowanych zadań.

V. Koordynacja działań międzynarodowych na rzecz Białorusi

W 2009 roku odbyło się tylko jedno Białoruskie Spotkanie Międzynarodowych Implementatorów (BIIM), z dwóch planowanych. Wynikało to z kalendarza politycznego na Białorusi i niemożności organizacji większej ilości spotkań. BIIM ten miał inny charakter niż poprzednie. Przeprowadzony techniką open space, pozwolił każdemu uczestnikowi poczuć się współorganizatorem imprezy. Każdy mógł dzięki odpowiednio zaaranżowanej przestrzeni zaproponować dowolny temat, na który chciałby porozmawiać z innymi uczestnikami. Pozwoliło to na wypracowanie bardzo dużego materiału dotyczącego zarówno formatu samych spotkań jak i tematów wspólnych działań. Zainicjowana została wymiana informacji między organizacjami donorskimi, więcej organizacji zadeklarowało swój udział w monitoring sytuacji na Białorusi. W spotkaniu wzięło udział 55 uczestników.

Unia Europejska zaproponowała Białorusi warunki nawiązania kontaktów ekonomicznych i dyplomatycznych, wśród których jest zwiększenie swobód obywatelskich: wypuszczenie więźniów politycznych, dostęp do swobodnej informacji oraz realizacja prawa do zrywania się i zgromadzeń obywateli. Sytuacja ta skłoniła nas do prowadzenia **Monitoringu** realizacji tych warunków w praktyce. Był on przeprowadzony przez kilka organizacji białoruskich we współpracy z organizacjami europejskimi. Powstały 3 raporty monitoringu pod redakcją SWCD stał się ważnym dokumentem w debacie w instytucjach europejskich nad dalszą polityką wobec Białorusi. Przeprowadzone zostały też prezentacje monitoringu w Sztokholmie, Wilnie, Brukseli, Pradze i Warszawie na forach międzynarodowych. Jest on wymiernym efektem pracy BIIM.

W dniach 2-5 maja 2009 roku Stowarzyszenie było jednym z współorganizatorów konferencji międzynarodowej Eastern Partnership Towards Civil Society Forum w Pradze. Konferencja zebrała ponad 150 organizacji pozarządowych z Europy środkowej oraz z krajów Partnerstwa Wschodniego. Kilkudniowe Forum stworzyło rekomendacje dla Komisji Europejskiej na temat kształtu planowanego na jesień Civil Society Forum w Brukseli.

W październiku 2009 roku zorganizowaliśmy wspólnie z organizacją AMO jednodniowe spotkanie w Brukseli organizacji zaangażowanych w Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego. Pozwoliło wypracować wspólne stanowisko i oczekiwania uczestników z różnych krajów na Forum. Dzięki temu dyskusja i głosowania na Forum były sprawne i udało się osiągnąć główne cele organizacji społecznych zainteresowanych w Forum.

VI. Projekt Wsparcia Instytucjonalne

Stowarzyszenie zamknęło działania w dwuletnim grantie instytucjonalnym od Fundacji im.

S.Batorego. W ramach tego projektu zostały podjęte działania w czterech kierunkach: stworzenia i uporządkowania know how organizacji, uporządkowania archiwów i biblioteki organizacji, wzmocnienie promocji organizacji oraz wzmocnienie kondycji finansowej.

W ramach pierwszego kierunku Stowarzyszenie podjęło się stworzyć i wyszkolić nowy zespół trenerów i ekspertów prasowych. Wyszkoleni w poprzednim roku trenerzy prowadzili w tym roku treningi w Ukrainie i Azji Centralnej wspólnie z doświadczonymi trenerami ukraińskimi (por. projekt medialny).

Uporządkowana biblioteka organizacji została skatalogowana i udostępniona studentom Wyższej Szkoły Handlu i Prawa na Tereni Instytutu Przestrzeni Obywatelskiej.

Stowarzyszenie wypracowało nową, czytelniejszą stronę internetową (www.eedc.org.pl), która stała się źródłem informacji o aktualnie podejmowanych działaniach oraz gromadzi blisko 10-letni dorobek jego funkcjonowania.

Grant instytucjonalny został wykorzystany również w celu przeprowadzeniu przeglądu ksiąg rachunkowych, a za 2009 rok zostanie przeprowadzony audyt. Jednocześnie została założona rezerwa celowa w wysokości 50 tys. złotych, która pozwala zachować płynność finansową i założyć środki w wypadku realizacji grantów, gdzie rozliczenie następuje po wykonaniu całego projektu.

Stowarzyszenie przeniosło się w 2009 roku do nowej siedziby, która znajduje się w samym centrum Warszawy.

P.Kazanecki/M.Dębkowska
Warszawa, 02.2010